

بسم الله الرحمن الرحيم

نیروهای هم سرنوشت

در نظام‌های سیاسی اجتماعی، مطبوعات - به دلیل کارکردهای حیاتی - جایگاهی بس بلند دارد تا به آن درجه که "رکن چهارم" لقب گرفته است. در نگرش سیستمی، این رکن پایه‌ای از پایه‌های یک نهاد ثابت نیست، بلکه متغیری مهم و متعامل با دیگر ارکان تشکیل دهنده آن نظام است که می‌تواند زنده و روبه رشد یا مانده و روبه مرگ باشد. اما این کارکردها چیست؟

نخستین کارکرد مطبوعات به منزله یک رسانه گروهی، اطلاع‌رسانی و آگاهی بخشی آزادانه است. در اینجا واژه آزادانه مهم است، چون صرفاً در سایه اطلاع‌رسانی و آگاهی بخشی آزادانه است که افراد جامعه می‌توانند با توجه به نیازها و علایق و تشخیصشان، دست به گزینش اطلاعات بزنند و لذا این پدیده را "خود حق‌طلبی" می‌نامند.

کارکرد دیگر مطبوعات، زمینه‌سازی و بسترسازی برای تکثرگرایی است، چرا که نادیده گرفتن گوناگونی‌ها، مخّل تعامل و ارتباط و در نتیجه مانع ایفای درست نقش مطبوعات می‌شود. عملکرد درست این رسانه می‌تواند نشان‌دهنده "چند صدایی" جامعه نیز باشد.

و بالاخره کارکرد مهم مطبوعات، حراست از حقوق شهروندان در برابر تعدی‌های احتمالی است. عمل به این وظیفه از طریق نقد و نقدپذیری میسر می‌شود. در واقع این رسانه می‌تواند با اعمال گزارشگری نقادانه، مدافع آزادی‌های سیاسی بوده از تضییع حقوق افراد جلوگیری کند و در عین حال با بازگذاشتن دریچه نقد، در جهت بهسازی خود و بهسازی جامعه بکوشد.

مسلماً اثربخشی این کارکردها، پیوند ناگسستنی با وضعیت جامعه و ساختار حکومت دارد. هر اندازه مبانی آزادی و حقوقی مدنی در جامعه و در حکومت پذیرفته‌تر باشد، این کارکردها عینیت بیشتری می‌یابند. این پیوستگی به حدی است که عده‌ای مطبوعات و قوه مقننه را قوای توأمان یا هم سرنوشت تلقی می‌کنند و معتقدند ضعف و قدرت هر یک موجب ضعف و قدرت دیگری خواهد شد. نبود مطبوعاتی آزاد و چند صدا نشان از نبود مجلسی مردمی است و برعکس در جامعه‌ای با مجلسی غیرمردمی نمی‌توان از مطبوعاتی آزاد و آگاهی بخش سراغ گرفت.

نشریات تخصصی و علمی نیز همچون مطبوعات عمومی، در حوزه‌های مربوط به خود نقش تعیین‌کننده‌ای در پویایی دانش و تبادل تجربه‌ها دارند.

این نشریات با آگاهی بخشی، پرسش آفرینی و نقادی‌های حکیمانه و طرح مشکلات نظری و حرفه‌ای، پایه‌های تئوریک را استحکام بخشیده موجب تبادل و تکامل تجارب آموزشی و پژوهشی می‌شوند. ایجاد تعامل روشمند بین متخصصان رشته و صاحبان حرفه، چند صدایی کردن حوزه تخصصی و نظارت بر آموزش و پژوهش در هر حوزه از دیگر کارکردهای این گونه نشریات است.

اگر در حوزه مطبوعات عمومی، معمولاً حکومت‌ها اعمال نظر دارند و چگونگی ساختار حکومت نقش تعیین‌کننده‌ای در ایفای رسالت‌های آنها دارد، در حوزه نشریات تخصصی، خبرگان و فرهیختگان و دانش‌طلبان آن رشته علمی متغیر تعیین‌کننده‌اند. در اینجا تعامل گروهی دانشوران و خردورزان هر حوزه می‌تواند همچون تعامل اعضای یک قوه مقتنه پویا که نقش مهمی در حیات اجتماعی ملت و مطبوعات ایفا می‌کند، بیشترین تأثیر را بر کیفیت نشریات تخصصی بگذارد. وجود جامعه تخصصی پویا و متعاملی که به مرحله "خود حق‌طلبی" رسیده باشد، مسلماً مؤثرترین عامل برای تولد نشریاتی تأثیرگذار و سازنده خواهد بود. پدید آمدن چنین نشریاتی نیز بر پویایی و باروری و توسعه جامعه تخصصی خواهد افزود و این افزونگی دو سویه نتایج مبارک و ارزشمندی را به بار خواهد آورد.

فصلنامه کتاب تاکنون با تلاش مسئولان و پژوهشگران و دانش‌طلبان سعی کرده است نقش یک نشریه علمی تخصصی را برای جامعه کتابداران و اطلاع‌رسانان داشته باشد. مسلماً کارآیی این نشریه بستگی تام و تمام به وضعیت جامعه علمی و میزان مشارکت یکایک افراد این رشته و حرفه دارد.

حال در آستانه سال نو ضمن درخواست از همه دانشجویان و کتابداران و صاحب‌نظران گرامی برای همراهی با این فصلنامه، توجه همگان را به نکات زیر جلب می‌کند:

۱) تداوم انتشار این فصلنامه به عنوان نشریه‌ای علمی منوط به درج مقالات اصیل پژوهشی است که مستند، مستدل و تحلیلی بوده و مشخصات یک نوشته علمی پژوهشی را دارا باشد.
 ۲) با عنایت به محدودیت چاپ برای مقالات ترجمه شده (که حدوداً دو مقاله در هر شماره است)، اولویت با مقالات تألیفی خواهد بود.

۳) چون قرار است مقالات و مطالب دریافتی به منظور ارزشیابی و داوری برای متخصصان فرستاده شود، خواهشمند است مطالب به صورت تایپ شده ارسال شوند.

۴) از شماره بهار ۱۳۸۱ به بعد، با تاخیر کوتاهی همه مقالات و مطالب در ویرایش

الکترونیکی فصلنامه بر روی پایگاه کتابخانه ملی در اینترنت ارائه خواهد شد.
(۵) نشریه الکترونیکی دیگری با نام مجله "مجله الکترونیکی کتابداری و اطلاع‌رسانی ماکا" هم اکنون بر روی سایت کتابخانه ملی ایران به نشانی www.nli.ir قابل بهره‌برداری است. توصیه می‌شود فرستندگان مقالات به ویژه مقالات ترجمه شده این اجازه را به مسئولان فصلنامه بدهند که در صورت ایجاد صف طولانی برای نشر در فصلنامه، مطالب آنان در ماکا منتشر شود.

فریبرز خسروی